

aantal geschikte klonen die resistent zijn tegen bestaande ziekten. Het is een geruststellende gedachte dat hieraan met voortvarendheid wordt gewerkt.

Een tweede probleem is het volgende. De Noordoostpolder is thans uit het stadium van de aanleg en bevindt zich nu in het stadium van het beheer, dat aan de verdere ontwikkeling richting moet geven. Tot nog toe is het beheer van alle beplantingen in een en dezelfde hand geweest. Er moet echter rekening

mee worden gehouden dat het beheer van bepaalde wegen in andere handen overgaat en daarmee ook het beheer van de beplantingen (provincie, gemeente en waterschap). Er wordt naar gestreefd hierbij een zodanige coördinatie te verkrijgen dat de oorspronkelijke bedoelingen van de landschapsman zo goed mogelijk worden gerealiseerd.

¹⁾ Foto's: Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders.

Ir. H. A. van der Meiden / Herplantplicht en rentabiliteit bij populier

Directeur Stichting Industrie-Hout

In het vorige nummer van „Populier” heeft Ir. De Sonnaville een pleidooi gevoerd voor opheffing van de herplantplicht voor de Nederlandse bosbouw. Daarbij heeft hij dit vraagstuk speciaal op de populier betrokken.

Wij willen vooropstellen dat wij het over het opheffen van de herplantplicht in principe met de heer De Sonnaville eens zijn, maar dat wij slechts met een deel van zijn argumenten kunnen meegaan.

Eerst willen wij iets zeggen over die argumenten van de heer De Sonnaville waarbij o.i. een vraagteken gezet moet worden.

1. *Bodemmoetheid.* Het is zeer de vraag of de herplantplicht in verband gebracht moet worden met het optreden van bodemmoetheid in onze bossen. Gesteld dat er een dergelijk verschijnsel bestaat, dan is het, evenals in de landbouw, toch altijd mogelijk dit gevaar uit te schakelen door bij de volgende generatie bos een andere soort te gebruiken. Men kan dan echter, zoals de heer De Sonnaville ook doet, als tegenwerping aanvoeren dat men aldus gedwongen zou zijn een financieel aantrekkelijke houtsoort te laten opvolgen door een veel minder winstgevende of zelfs verliesgevende soort. Dit is een reëel tegenargument, dat onder meer bij populier speelt. Dit betekent dus dat wij ons moeten bezighouden met het wel of niet voorkomen van bodemmoetheid bij populier, waaronder de heer De Sonnaville dan niet alleen aantasting door aaltjes maar het hele complex van factoren verstaat dat dergelijke verschijnselen veroorzaakt, verschijnselen die neerkomen op een minder goede groei of zelfs een mislukking van de jonge aanplant. Dit is echter geen juist uitgangspunt. Men kan nl. verschillende oorzaken noemen voor een minder goede groei op een kapvlakte, die in directe zin niets hebben uit te staan met het vorige bos maar wel met bijvoorbeeld slecht plantsoen, onvoldoende opslag- en onkruidbestrijding, onvoldoende of verkeerd samengestelde bemesting, onvoldoende grote open vlakte (aangrenzend bos) en aantasting door bepaalde insecten (kleine populiëreboktor, elzensnuitkever). De laatstgenoemde oorzaak wordt nogal eens door te oppervlakkige waarnemingen niet als zodanig onderkend, maar speelt volgens onze ervaring vaak een rol. Deze kan te maken hebben met het overgebleven vulhout van de vorige opstand, maar dit kan chemisch of mechanisch opgeruimd worden. Het is echter, nogmaals, onjuist om deze oorzaken op één lijn te plaatsen met bodemmoetheid, omdat deze in de populiërenteelt nog nimmer geconstateerde faktor tot heel andere konklusies ten aanzien van de teelt leidt dan al die andere oorzaken, welke een opnieuw gebruiken van populier zeker niet uitschakelen. Bovendien kunnen wij tegenover de mededelingen van de heer De Sonnaville over minder goede ervaringen met populiëeraanplant als opvolging van populiërenbos heel goede ervaringen stellen, zoals die in de bossen van de Lucifersfabrieken bij Best, gedeelte van het „Vliegtuigbos” te St. Oedenrode (zie foto), enkele populiërenproefvelden van het Bosbouwproefstation te

Best en vele andere. Indien echter meer ervaringen bestaan als die welke de heer De Sonnaville meldt, zou het interessant zijn deze te vernemen en ze te laten analyseren door een van onze proefstations. Het gaat ons echter te ver om nu een onbewezen, voorlopig nog zeer twijfelachtig bestaan van bodemmoetheid bij populier aan te voeren als argument tegen de herplantplicht.

2. *De rentabiliteit van de populiërenteelt.* De heer De Sonnaville spreekt over sterk gedaalde houtprijzen en sterk gestegen kosten, oorzaken waardoor in sommige gevallen de populiërenteelt niet meer rendabel is. Dit acht hij mede een argument om de herplantplicht op te heffen. Dan zal echter eerst bewezen moeten worden dat hetgeen hij over de rentabiliteit opmerkt juist is.

a) Het is zonder enige twijfel juist dat de populiërehoutprijzen in ons land, evenals in andere Westeuropese landen, in de laatste jaren zijn gedaald. Een belangrijke oorzaak daarvan is het vrijwel wegvallen van de fineerindustrie als afnemer van populiërehout zonder dat een uitbreiding van de afzetmogelijkheden naar andere industrietakken is ontstaan. Een tweede oorzaak is de teruggang in de vraag naar lucifershout (vervanging van hout voor doosjes door karton) en waarschijnlijk ook naar klompenhout. Een derde oorzaak is de gestegen produktie van populiërehout.

Er moeten in dit verband enkele zaken geconstateerd worden, die door de populiërentelers teveel of geheel uit het oog worden verloren.

Ten eerste moet men zich afvragen hoe het prijspeil van ons populiërehout internationaal gezien ligt. De beste maatstaf hiervoor leveren landen als Duitsland en Frankrijk. Vooral in eerstgenoemd land worden regelmatig in het „Holz-Zentralblatt” houtprijzen gepubliceerd. Deze cijfers tonen duidelijk aan dat onze prijzen geen ongunstige uitzondering vormen, ook al ziet men ook in Duitsland een daling die echter volgens insiders mee veroorzaakt is door de verstoring van de gehele houtmarkt als gevolg van de grote stormschade in het begin van 1967 (tabel 1). Ook in Frankrijk (tabel 2) zijn de prijzen zeker niet hoger, eerder lager dan die in Nederland. Wel is het een feit, zoals blijkt uit uitwisseling van gegevens in de Internationale Populiërencommissie, dat tot voor enkele jaren het gemiddelde prijspeil van populiërehout in Italië en Nederland niet onaanzienlijk boven dat van bv. Frankrijk lag. Dit is zeker mede veroorzaakt doordat in eerstgenoemde landen de vraag naar populiërehout het aanbod van dat hout overtrof.

Een tweede zaak, die wij willen constateren, heeft met het laatste te maken. Het was in ons land tot voor kort het geval dat de verkoper, in een sterke positie verkerend, alleen de gehele stam aan een bepaalde afnemer wilde verkopen en er niet over

Tabel 1. Prijzen van populierehout in Duitsland, geldend voor *geveld en uitgesleept* hout, gemeten *onder de schors*. Omgerekend in f/m³, voor papierhout f/stère. (Bron: „Holz-Zentralblatt“)

Kwaliteits- klasse ¹⁾	Midden- diameter (cm)	Gemiddelde prijs in guldens ²⁾ 1e helft	
		1966	1967
A 5	50—59	121	101
A 6	60—69	138	108
B 2	20—29	45	43
B 3	30—39	61	60
B 4	40—49	76	70
B 5	50—59	92	83
B 6	60—69	101	89
C 2	20—29	38	31
C 3	30—39	42	36
C 4	40—49	48	44
C 5	50—59	55	52
C 6	60—69	57	50
Vezelhout (per stère!)		20 ³⁾	19 ³⁾

¹⁾ Praktisch al ons populierehout valt in klasse B of C.

²⁾ Deze prijzen moeten, ter vergelijking met de prijzen op stam, verminderd worden met de vellings-, uitsleep- en sorteerkosten terwijl bovendien een aftrek moet worden toegepast van 10 à 15 % voor het niet-meegemeten schorspercentage. Voor bijvoorbeeld klasse B4 betekent dit een prijs op stam in 1967 van f 50,— à f 55,— per m³.

³⁾ Alleen de vezelhoutprijzen hebben betrekking op hout met schors.

Tabel 2. Prijzen van populierehout in Frankrijk in 1966 en 1967, omgerekend in f/m³. (Bron: „La forêt privée“)

Omtrek (cm) op 1,3 m hoogte	Diameter (cm) op 1,3 m hoogte	Prijs in guldens/m ³ op stam	
		A-kwaliteit	B-kwaliteit
60—85 =	19—27	14—26	4—15
90—115 =	28—37	25—40	14—22
120—135 =	38—43	36—51	22—33
140—175 =	44—56	51—66	29—44
180—205 =	57—65	58—73	36—48
210 en meer =	66 en meer	66—88	36—58

dacht genoeg te nemen met de afname door een bepaalde koper van een deel van de boom, bij de lucifersindustrie of de klompenfabrikant als kopers bijvoorbeeld het deel van de boom met een topdiameter van 25 of zelfs 35 cm. Dit is in het buitenland vrijwel steeds wel het geval. Uiteraard is deze situatie bij ons bevorderd door (of misschien deels ook wel oorzaak van) het feit dat een goede populierehouthandel ontbreekt. Het systeem van de verkoop van de hele boom aan een houtverwerker functioneerde bij de gratie van het te geringe aanbod van populierehout, waarmee de verwerkende industrie voor haar inkoop in een dwangpositie verkeerde. Het moet echter duidelijk zijn dat het voor geen enkele industrie aantrekkelijk is voor een deel houtsortimenten te kopen die het zelf niet kan verwerken en dus moet doorverkoopen. Op het abnormale en ongewenste van deze toestand attendeerden wij reeds in 1961.¹⁾ Het moest toch duidelijk zijn dat, zodra het houtaanbod de vraag zou gaan overtreffen, de traditionele verwerkers van populierehout alleen maar dat deel van de stam zouden willen kopen dat ze in eigen bedrijf kunnen verwerken en dat dan de populieretelers zelf het voor die verwerkers niet bruikbare hout zouden moeten afzetten, wilden ze niet met lagere prijzen voor de boom als geheel worden geconfronteerd. De Nationale Populierencommissie heeft in dit verband ge-

tracht een goede ontwikkeling van de handel in populierehout te stimuleren door het voorstellen van sorteringsregels.²⁾ Tot dusverre is de reactie van de zijde van de populierenteelt bedroevend gering. Men kan echter ook nauwelijks iets anders verwachten, gezien de versnippering en het vrijwel ontbreken van commerciële samenwerking tussen de populieretelers.

Hiermee komen wij op een derde zaak, die o.i. de grote aandacht van de populieretelers verdient. De heer De Sonnaville weet als fruitkweker zelf wel hoe belangrijk samenwerking is voor het verkrijgen van een goed inzicht in de marktontwikkeling van een produkt en voor het bevorderen van de afzet daarvan. Het moet ons echter van het hart dat de populieretelers de afzet van hun produkt, het populierehout, grotendeels aan de voorzienigheid hebben overgelaten, anders gezegd de bevordering van die afzet en zelfs het verkrijgen van een inzicht in de populierehoutmarkt schromelijk hebben verwaarloosd. Het is in onze bosbouw, niet alleen in de populierenteelt, een slechte gewoonte om deze nalatigheid niet door intensieve samenwerking op te heffen maar hem (tijdelijk) te compenseren door een beroep te doen op het subsidie- of wetgevingsbeleid van de overheid. Het is echter juist bij het versnipperde aanbod van populierehout een eerste noodzaak om dit aanbod te concentreren; dit zou tegelijk het inzicht in de populierehoutmarkt aanzienlijk bevorderen. Men leze in dit verband ook een artikel van Gerritsen en Den Hartog.³⁾

Bij geen enkele produktie mag men de afzet van het produkt geheel laten afhangen van de eventuele geïnteresseerdheid van

Het „Vliegtuigbos“ te St. Oedenrode.

Foto: Van der Meiden

de afnemer, wiens problemen en ontwikkelingen men boven- dien nauwelijks of geheel niet kent. Zonder het voeren van een afzetbeleid zal elke producent, van welk artikel ook, onverwacht voor onaangename of zelfs fatale verrassingen komen te staan.

Samenvattend: De populierehoutprijzen in ons land lagen tot voor enkele jaren op een hoger peil dan die in de meeste andere West- en Zuideuropese landen. Ze zijn nu daarmee vergelijkbaar. Die hoge prijzen zijn het gevolg geweest van een vraag, groter dan het aanbod. Deze situatie is nu veranderd, reden temeer voor de populierentelers om nu eindelijk in onderlinge samenwerking zelf iets te gaan doen aan bestudering en bevordering van de afzet van het populierehout.

b) De *loonkosten* in de populierenteelt zijn ongetwijfeld, zoals overal elders, gestegen. Daartegenover staat, door de heer De Sonnaville niet vermeld, een grote vooruitgang ten aanzien van de teeltmethoden, een vooruitgang die deels betrekking heeft op een rationalisatie van werkzaamheden, deels op groeiverbeterende teeltmaatregelen als bemesting, onkruidbestrijding, het gebruik van andere rassen, ziektebestrijding, beter plantsoen, enzovoorts. Gezien enkele uitstekende, volgens moderne inzichten aangelegde beplantingen van de heer De Sonnaville, welke wij kennen, moet hij zelf in de eerste plaats overtuigd zijn van het groeiverbeterende effect dat *jaarlijks* optreedt, zodat het eindresultaat, bijvoorbeeld na 25 jaar, weleens indrukwekkender kan zijn dan de stijging van loonkosten, die eenmalig bij de aanleg en, in bepaalde jaren, bij het onderhoud van de bomen optreden.

c) Hiermee komen wij op de *rentabiliteit* van de populierenteelt. Wij willen niet vooruitlopen op de publikatie van een onderzoek dat hiernaar door een speciale werkgroep van de Nationale Populierencommissie wordt ingesteld, een werkgroep samengesteld uit vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer, Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij en het wetenschappelijk onderzoek. De eerste resultaten zijn echter zeer bemoedigend.

Het is gevaarlijk om, zonder konkrete kosten- en opbrengstcijfers te noemen, te spreken van een nauwelijks of niet rendabele populierenteelt. Men kan wel spreken over stijgende kosten of dalende opbrengsten, maar een dergelijke ontwikkeling hoeft zeker niet te betekenen dat daardoor de populierenteelt financieel niet meer aantrekkelijk zou zijn. Het is zeer wel mogelijk dat een aantal jaren geleden dermate grote winsten door de populierenteler werden behaald, dat bij een zekere daling van prijzen en stijging van kosten de teelt financieel alsnog een goede zaak blijft. Iets anders is dat elke goede ondernemer zal moeten proberen iets aan die daling resp. stijging te doen. Maar daarover hebben we al eerder gesproken, namelijk onder de punten a) en b). Men kan met belangstelling de conclusies van de bovengenoemde werkgroep van de N.P.C. tegemoet zien.

Tenslotte zouden wij nog iets willen opmerken over de argumenten die wel voor opheffing van de herplantplicht pleiten.

De heer De Sonnaville noemt er zelf enkele. In de eerste plaats merkt hij op dat geen regelingen zijn getroffen voor gevallen dat herbebossing niet rendabel zou zijn of minder rendabel dan andere culturen.

Wij zijn het met hem eens dat het onredelijk is van een bosteigenaar te verlangen dat hij een beplanting aanlegt die tot een onrendabele exploitatie voert. Zoals wij onlangs in het Nederlands Bosbouw Tijdschrift betoogden⁴⁾ zal in een dergelijk geval een overheid, die de grondeigenaar daartoe verplicht, hem ook volledig de verliezen moeten vergoeden of de herplant-

plicht moeten opheffen. Dit laatste is wel zo eenvoudig. Wij betwijfelen echter wel ten eerste het tweede argument van de heer De Sonnaville, namelijk of het redelijk is van de overheid te verlangen de herplantplicht op te heffen voor die gevallen waar ten tijde van de kap een meer rendabele cultuur mogelijk is. In de eerste plaats moet men niet vergeten dat de rentabiliteit van vele landbouwproducties volledig wordt bepaald door kunstmatige, d.w.z. niet door vrije concurrentie bepaalde prijzen. Dit betekent dat men altijd wel een of andere cultuur kan vinden die *in een bepaald jaar* een beter bedrijfsresultaat geeft dan de populierenteelt op dezelfde grond. Ten tweede geeft de overheid een vaak teveel onderschatte subsidie in de vorm van vrijstelling van inkomsten- en vennootschapsbelasting over de houtproductie. Een accountantskantoor heeft in verband met een bepaald groot populierenproject voor ons becijferd dat bijvoorbeeld een rendement van 6,5 % door de vrijstelling van vennootschapsbelasting ($\pm 47\%$) overeenkomt met een rendement van 11,8 % uit niet vrijgestelde beleggingen! Veel populierentelers zullen in een inkomstengroep vallen, waarbij elke inkomensverhoging zelfs met meer dan 47 % wordt belast! Dit grote voordeel heeft men niet bij andere culturen. Ten derde zijn, voorzover mij bekend, nergens recente mededelingen verschenen over de rentabiliteit van populierenbeplantingen onder bepaalde omstandigheden in vergelijking met de rentabiliteit van andere culturen.

Zolang dit niet het geval is, heeft een opmerking, dat de herplantplicht moet worden opgeheven als de grond beter voor andere doeleinden benut kan worden, geen enkele overtuigingskracht en kan dan ook beter niet als argument gehanteerd worden.

Een heel andere zaak is echter of het niet wenselijk zou zijn de herplantplicht in zijn geheel af te schaffen, waarbij wij ons in dit verband bepalen tot populierenbeplantingen. De heer De Sonnaville heeft hiervoor al een duidelijk argument aangevoerd, als hij nl. zegt dat iemand, die op een gegeven moment vrijwillig een bos plant, voor zijn kinderen en kindskinderen beslissen moet wat voor de toekomst wijs en verstandig is. Met andere woorden, een dergelijk iemand legt de beslissingsmogelijkheden, wat met de grond het beste kan gebeuren, ook voor zijn kinderen vast. Daarbij moeten wij ons realiseren dat de kans op het verkrijgen van compensatie, zoals die wettelijk is vastgelegd, zeer beperkt of minimaal is, en dat deze kans geringer wordt naarmate bosexploitatie minder aantrekkelijk wordt; dan is echter juist de vraag naar opheffing van herplantplicht het grootst! De konsekwentie, dat aanleg van een populierenbeplanting betekent een vrijwel *definitief* onttrekken van de grond aan andere gebruiksmogelijkheden, is ons inziens tegenwoordig een *grote rem op uitbreiding van de populierenteelt*. Zolang dus deze teelt een goede zaak is, zal een herplantplicht alleen maar een remmende invloed op de ontwikkeling van die teelt hebben. Zodra deze geen goede zaak meer is, mag men de grondeigenaar niet verplichten de teelt te continueren.

Onze conclusie is dan ook dat de herplantplicht, in elk geval voor particuliere eigenaren van populierenbeplantingen, dient te worden afgeschaft. Deze conclusie gronden wij echter op laatstgenoemde argumenten, en niet op de eerder in dit artikel behandelde motieven.

¹⁾ H. A. van der Meiden: Wensen van de houtindustrie t.a.v. de teelt van populier. Bericht no. 5, Bosbouwproefstation „De Dorschkamp”, 1961.

²⁾ Sorteringseisen populierehout. „Populier” 1966, pag. 50-51.

³⁾ A. G. Gerritsen en G. J. den Hartog: Samenwerkingsvormen in bosbouw en houthandel. Nederlands Bosbouw Tijdschrift, 1966, pag. 94-107.

⁴⁾ H. A. van der Meiden: Het bosbouwbeleid weer in het parlement. Nederlands Bosbouw Tijdschrift, 1968, pag. 81-87.